

werd beschreven door Prof. DE MEYERE in het *Tijdschr. voor Entomologie* deel LIII, pag. 336, 1910 *).

Er zijn echter nog een aantal andere vliegen, die van de uitbuiting van verschillende mierensoorten een vast beroep maken. Daarover hopen we een volgende keer wat meer te vertellen.

Buitenzorg, Februari 1915.

EDW. JACOBSON.

*) Ter zelfder plaatse op pag. 328 e. v. zijn uitvoerige waarnemingen omtrent het roversbedrijf van dit insekt opgenomen.

HOLLANDSCHE BEKENDEN IN DE BERGEN VAN JAVA.

Wanneer men pas op Java is en langzamerhand de planten in de benedenlanden kennen leert, voelt men zich in het begin eigenlijk geheel vreemd tegenover hen. In Holland had men als bijzonderheid in kassen een papajaplant of een koffiestruik, in parken een pisang of in een bloempot een klein exemplaar van een *Lantana* gezien of in een bloemenwinkel een paar afgesneden bloeitakken van *Poinsettia* bewonderd, maar de gewone, echt Indische planten en bloemen zag men er niet, evenmin in Indië de typische Hollandsche planten als hondsdrif, boter-, paarde- en pinksterbloem om zoo enkele te noemen, die juist zooveel bijdragen tot vervroolijking van het landschap.

Gaat men echter de bergen in, dan ontmoet men te midden van talrijke onbekende soorten allerlei planten, die men dadelijk herkent. Wel zijn het meestal niet precies dezelfde soorten, die men kende, maar in ieder geval dan toch wel planten van hetzelfde geslacht, waarvan men reeds den gewonen Hollandschen naam wist.

Zoo trof het me, toen ik eenige jaren geleden hier te Tjinjiroean bij Bandoeng, $\pm$ 1700 M. boven de zee, aankwam, allerlei wilde planten aan te treffen, waarvan het geslacht dadelijk te herkennen was. Hier groeien zoowat 9 verschillende bramen of frambozen (*Rubus*), die wat uiterlijk en bladvorm betreft, wel vaak heel wat afwijken

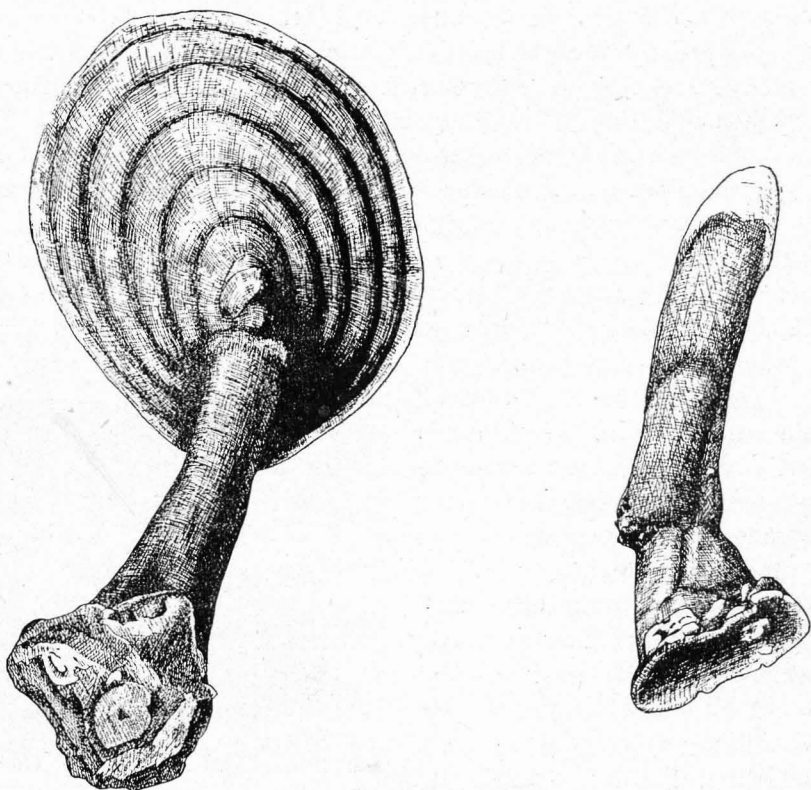

Fig. 1.

Polyporus lucidus, oud en jong exemplaar.

van de gewone, bekende Hollandsche, maar men ziet toch dadelijk, dat ze een soort bramen zijn. Dan vindt men — om in dezelfde plantenfamilie te blijven — heel veel de wilde aardbei, waarvan de vrucht veel op onze gewone Hollandsche wilde aardbeïen lijkt, terwijl echter de bloembladen niet wit, maar geel gekleurd zijn. Dadelijk valt ook de Indische vlier (*Sambucus javanica* REINW.) op, die met zijn witte, platte tuilen ons niet vreemd is.

In de benedenlanden en ook in het gebergte van West-Java komt een ingevoerde soort koninginnekruid (*Eupatorium*) voor, die ten onrechte ook wel eens Indische vlier genoemd wordt, hoewel ze in het geheel niet tot dezelfde familie behoort. En onder de meer dan talrijke varens treft men in het gebergte de Adelaarsvaren (*Pteris aquilina* L.) aan, een echte cosmopoliet en in Holland een der eerste varens, die men op botanische tochten leert kennen. Aangenaam werd ik verrast, toen ik voor het eerst hier de hegge. Clematis (*Clematis vitalba* L.) bloeiende vond; eenige jaren te voren had ik ze ook in

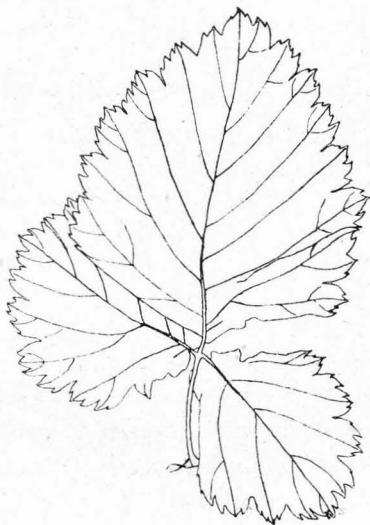

Fig. 2.

Rubus spec. met *Erineum*-vorming. *)

Limburg verzameld. De familie der Schermbloemen is in Indië niet talrijk vertegenwoordigd. Als men in Holland ziet, hoe talrijk en verschillend de vertegenwoordigers ervan zijn, hoe vaak ruigten en bermen bedekt zijn met berenklaauw, peen, pastinaak en pijpkruid, valt de armoede ervan in de Indische flora wel op. Gekweekt in den groentetuin, ziet men enkele schermbloemen, die de bloemen in echte schermen hebben, maar in de vrije natuur komen ze heel zelden voor. Wel vindt men er zeer algemeen een paar gereduceerde vormen van, b.v. waternavel (*Hydrocotyle*) soorten, in het Soendaanisch *antannan* genoemd en waarvan men in Holland ook een vertegenwoordiger heeft met schildvormige bladeren net als de bekende, hier in de bergen verwilderde O. I. kers. Van die afwijkende Schermbloemen ziet men vaak in talrijke exemplaren *Sanicula europaea* L. of het Europeesche breukkruid, dat men ook in Holland in vochtige bosschen, echter niet dikwijls, aantreft. Zoo zouden er nog andere geslachten te noemen zijn, waarvan men in het wild vertegenwoordigers in Holland en in het gebergte van Java vindt, b.v. veldkers (*Cardamine*), ganzerik (*Potentilla*), valeriaan, viooltjes, boterbloemen, weegbree, kamperfoelie, eereprijs (*Veronica*), ruit (*Thalictrum javanicum* BL.), zwarte nachtschade (*Solanum nigrum* L.), eiken (*Quercus*) en kastanjes (*Castanea*) en in plassen en vijvers fonteinkruid (*Potamogeton*) en blaasjeskruid (*Utricularia*), maar eene opsomming van al die geslachten zou te ver voeren

Om van deze meer bekende hogere planten af te stappen, vond ik vroeger hier een enkele keer een aardster of Geaster, de eigenaardige paddestoel, die men in Holland bij botanische tochten spoedig leert kennen. Zoo trof ik op oude boomstronken, het eerst in den omtrek van den bergtuin te Tjibodas en later ook hier, ook al een ouden bekende onder de paddestoelen aan, n.l. de lakpaddestoel, *Polyporus lucidus* LEYS (Fig. 1), die in Holland ook wel voorkomt en die onlangs nog beschreven is door den heer H. A. A. VAN DER LEK in de *Mededeelingen van de Nederl. Mycologische Vereeniging* IV, April 1913. Wanneer de paddestoel nog jong is, bestaat hij uit een bruinen lakkleurigen steel met een witachtig uiteinde — de teekenaar heeft beide exemplaren van de achterkant geteekend —, dat het begin van den hoed is. Eerst later groeit deze tot een meer gewonen hoed uit, welke aan de eene kant evenals de steel donker lakkleurig is met concentrische ringen,

*) De *Erineum* vlekken zijn helaas niet zichtbaar geworden door slechte bewerking van het cliché.

terwijl de andere kant witachtig is. Het geheel doet, wat vormt betreft, wel iets aan een potlepel denken, vandaar de Soendaneesche naam, hier gebruikt, *soepa siendoek* of potlepel paddestoel.

Nog een stap verder en men ontmoet bekende planten met hare parasieten, waarvan het vrij zeker is, dat geen van beide hier ingevoerd is. Op bladeren van vele plantensoorten in Holland, b.v. van de druif, beuk, eik, linde, framboos enz. vindt men, vooral aan de onderkant, vaak typische witte harige vlekken; deze bestaan uit meestal ééncellige plantenharen, welke door de inwerking van een galmijt (*Phytoptus*) ontstaan zijn, terwijl de haarvorming op de bladeren, die men vroeger voor een schimmelwoekering hield, als *Erineum* bekend was. Op de bladeren van wilde bramen (*Rubus*) trof ik hier vrij algemeen deze *Erineum*-vorming aan (Fig. 2), zooals ze op de bladeren van de bramen in Holland ook

Fig. 2.

Blad van een Hollandsche eschdoorn met vlekken van *Rhytisma*.

aangetroffen worden. Dan groeit er in Holland op de roode bosch bes, *Vaccinium Vitis idaea* L., als parasiet een schimmel *Exobasidium Vaccinii* WOR, die de bladeren, bloemen en takken aantast. De aangetaste deelen der bladeren zwellen sterk op, krommen zich naar de benedenzijde en vormen zoo witte blaasachtige opzwellingen, welke de vrucht- lichamen der schimmel zijn. Nu is het geslacht *Vaccinium* in de bergen van Java ook vertegenwoordigd en komen de soorten ervan eigenlijk alleen als verschoppelingen in de natuur voor. Waar gewone planten niet meer groeien kunnen, dus bij kraters van bergen, vindt men *Vacciniums* en zoo vond ik op den Tangkoeban Prahoe en hier in de buurt, bij de krater van den Goenoeng Wajang, *Vaccinium varingifolium* MIG. waarvan de bladeren door *Exobasidium affine* RAC. aangetast waren, dus hetzelfde geslacht der plant met hetzelfde geslacht der schimmel als in Holland. RACIBORSKI, die deze schimmel het eerst beschreef, vond haar nog op andere *Vaccinium*-soorten en op andere bergen op Java. Nu komt, voor zoover me bekend, op Java het geslacht *Vaccinium* (een der talrijke *tjanhigi*-soorten in het Soendaneesch) niet in de laaglanden voor. Een dergelijke combinatie vond ik, toen ik hier pas was. Op de bladeren van een boom trof ik een eigenaardige schimmel aan, die harde, zwarte vlekken erop maakt en dus dadelijk opvalt, (Fig. 3) Die „inktvlekken” herkende ik, maar wist met den boom zelf geen raad, omdat ik er bloemen noch vruchten op aantrof; later bleek de boom *Acer niveum* BL. te zijn, dus een eschdoorn, doch die wat

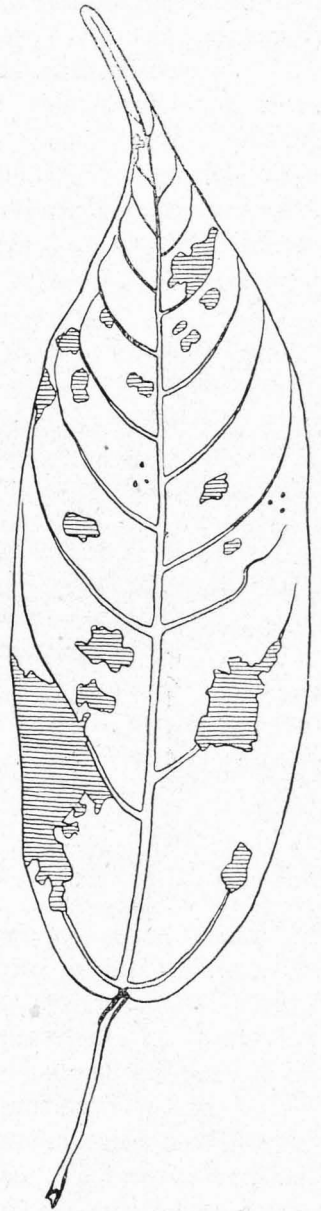

Fig. 3.

Blad van *Acer niveum* BL. met vlekken van *Rhytisma*.

bladvorm betreft heelemaal niet op de bekende Hollandsche eschdoorns (Fig. 3 en 4) lijkt. De schimmel zelf behoort tot het geslacht *Rhytisma*, op de bladeren van eschdoorns parasiteerend en in Holland daarop vrij veel voorkomend. Nu is *Acer niveum* op Java in het gebergte inheemsch en het is niet waarschijnlijk, dat de schimmel bij toeval ingevoerd is: uit genomen proeven bleek, dat in Europa de *Rhytisma* van de eene soort eschdoorn niet of haast niet een andere soort eschdoorn aan kan tasten en ingevoerde eschdoorns kon ik nergens in de buurt van de Indische eschdoorns aantreffen.

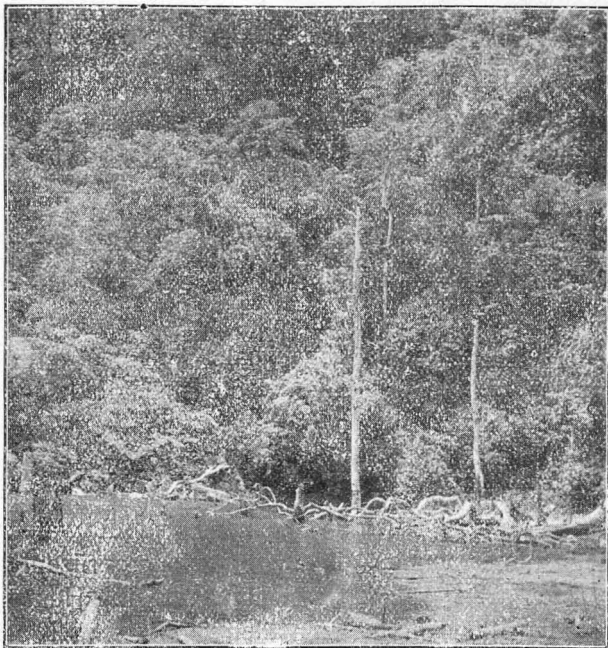
Dit zijn enkele mij bekende voorbeelden van overeenkomstige plantengeslachten, die in Holland en in het gebergte van Java voorkomen en waarvan het vrij zeker is, dat ze hier niet ingevoerd zijn. Als verklaring van dit feit is te geven, dat vroeger Java, Sumatra en Borneo met het vasteland van Azië samenhangen en dat toen de mogelijkheid bestond, dat een plantengeslacht, ook met hare parasieten, zich van de eene richting naar de andere verspreiden kon. De uit deze vroegere geslachten ontstane, nu nog levende plantensoorten moeten dus als zeer oude elementen van de thans voorkomende flora in het gebergte van Java beschouwd worden.

Dr. RANT.

RANOE BEDALI.

Rond den voet van den Taroeb, den ouden vulkaanmantel, waarbinnen de kegel van den Lamongan zich heeft opgebouwd, ligt een krans van ten deele vrij vlakke heuveltjes, van welke er sommige aan den top een kratervormige inzinking vertoonen, die door de bevolking met den naam ranoe aangeduid wordt. Bij enkele dezer ranoe's is de bodem moerassig; schoone meertjes glinsteren in de diepte van eenige andere.

Ranoe Klakkah, een der grootste van deze meertjes, ontleent zijn roem aan de weerspiegeling van den Lamongan, die in den tijd, toen deze vulkaan nog geregeld werkte, vooral 'snachts, wanneer zijn top zich volgens het getuigenis van JUNGHUHN „voordeed als één enkele gloeiende vuurklomp van ontzachelijke grootte”, een majestueusen aanblik opgeleverd moet hebben, een waardig pendant van het beeld, dat Japansche kunstenaars zoo vaak geïnspireerd heeft: den berg Fuji met zijn besneeuwde kruin weerkaatst in den waterspiegel van een der meertjes, waardoor deze vulkaan op dezelfde wijze als de Lamongan omgeven is.

Doode boomen en afgebroken stronken
langs den rand van *Ranoe Bedali*.

Ranoe Bedali op een uur afstand ten noorden van Klakkah gelegen te midden